

E. O. Stenij:

PIIRTEITÄ SUOMEN KOULUHISTORIALLISEN SEURAN 30-VUOTISTAIPALEELTA

Suomen kouluhistoriallinen seura on Suomen koulumuseoyhdistyksen työn jatkaja. Pyrkimyksiä koulumuseon aikaansaamiseksi esiintyi opettajapiireissä jo viime vuosisadalla. Ne näyttivät johtavan tuloksiin, kun silloinen koulutoimen ylihallitus, saatuaan vuonna 1905 uuden toimipaikan, tarjosi koulumuseota varten huonetilaa ja Kasvatusopillisen Yhdistyksen lausunnon pohjalla teki Senaatille esityksen, että museon järjestämistä varten varattaisiin avustusraha ja sen ylläpitämiseksi vuotuisen valtionavustus. Senaatti hylkäsi kuitenkin esityksen. Samoin hylättiin uusi, vuonna 1913 tehty esitys.

Vuonna 1916 Suomen Opettajayhdistyksen keskushallitus asetti toimikunnan suunnittelemaan koulumuseon aikaansaamista, kutsuen siihen myös oppikoulujen opettajia. Tämä toimikunta piti erityistä yhdistystä sopivimpana elimenä museon alkuunpanijaksi ja ylläpitäjäksi. Sääntöehdotus laadittiin ja 13. 10. 1917 se hyväksyttiin ja niin perustettiin Suomen Koulumuseoyhdistys.

Yhdistys sai Koulutoimen Ylihallitukselta huoneen ja Senaatin Kirkollisasiain Toimituskunta antoi 500 markan avustuksen. Kouluhallitus, joksi Ylihallituksen nimi 1918 oli muutettu, kustannusliikkeet ja monet yksityishenkilöt lahjoittivat vanhoja koulukirjoja, opetusvälineitä, koulukalustoa ym. Pian kertyi aineistoa niin paljon, että koulumuseolle annettu huone kävi ahtaaksi. Kun yhdistyksellä ei ollut mahdollisuutta saada lisätilaa, sen toiminta

hiljeni. 23. 3. 1933 päätettiin Suomen Koulumuseoyhdistys lakkauttaa ja sen omaisuus siirtää perustettavalle Suomen Kouluhistorialliselle Seuralle. Tämä päätös vahvistettiin 22. 5. 1933 pidetyssä kokouksessa.

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran perustamista koskeva neuvottelukokous pidettiin 22. 3. 1933. Kokouksessa luettiin kouluneuvos Einar Fieandtin ja opettaja Aarno Tynellin laatima sääntöehdotus. Samalla asetettiin kolmihenkinen toimikunta asiaa hoitamaan. Tähän toimikuntaan valittiin kouluneuvokset Einar Fieandt ja Alfons Takolander sekä opettaja Aaro Tynell.

Toimikunnan saatua työnsä valmiiksi pidettiin perustava kokous 4. 2. 1935 kouluneuvos Fieandtin puheenjohtolla. Siinä päätettiin perustaa Suomen Kouluhistoriallinen Seura ja valittiin toimikunta saattamaan säännöt hyväksyttävään muotoon. Kun tämä oli tehty, pidettiin uusi kokous 22. 2. 1935, jossa valittiin seuralle johtokunta, joka sääntöjen mukaan valitsi esimieheksi kouluneuvos Einar Fieandtin, sihteeriksi opettaja Aaro Tynellin ja rahastonhoitajaksi opettaja Heikki Karvosen.

Seuran säännöt vahvistettiin 8. 3. 1935. Näiden mukaan seuran tarkoituksena on ylläpitää kouluhistoriallista harrastusta. Tätä tarkoitusta varten se kerää koulumuseo-, -arkisto- ja kirjastoainesta sekä harjoittaa julkaisu- ja kustannustoimintaa.

Ensimmäisen tehtävän antoi Koulumuseoyhdistykseltä saatu jäämistö. Kokoelmat olivat Kouluhallituksen talossa Koulumatkailutoimistolle luovutetun huoneen takaosassa, jossa niitä ei voitu lainkaan esitellä. Opetusministeriöltä saadulla 1000 markan avustuksella ne siirrettiin vuonna 1935 Koelyseon taloon, jossa seuralle ennestään oli opetusvälineitä. Kirjaston luetteloinnista varten saatiin Opetusministeriöltä vuonna 1937 3000 markkaa. Luetteloinnissa todettiin, että kirjastossa oli 4386 seuran omistamaa nidosta, joista luettelointiin 3177 (lopun lienevät olleet kaksoiskappaleita). Luettelointi tapahtui neuvotellen Kasvatustieteellisen kirjasto- ja lukusalisäätiön kirjastonhoitajan kanssa ja kirjat talletettiin mainittuun kirjastoon. Vuonna 1957 säätiön kirjasto yhdistettiin Kouluhallituksen kirjastoon kasvatustieteelliseksi kes-

kuskirjastoksi, joka sijoitettiin Kouluhallituksen uuteen toimitaloon. Tässä yhteydessä tuli esille kysymys kirjaston omistusoikeuden luovuttamisesta Kasvatusopilliselle kirjasto- ja lukusalisäätiölle. Seuran johtokunta päätti, että ainakin museoarvoltaan erikoiset teokset oli pidettävä seuran omistuksessa, mutta muiden omistuksen luovuttamisesta esimies voi neuvotella säätiön kanssa. Vuonna 1958 johtokunta viimein päätti säilyttää omistusoikeuden seuralla, mutta antaa kirjaston olla Kasvatustieteellisen kirjaston yhteydessä. Näin saatiin tämä asia ratkaistuksi.

Museoesineet luettelointiin vuonna 1938, jolloin niitä oli 200 kpl ja ne jäivät silloin varastoon Koelyseon ullakolle. Kannattaa mainita, että niiden joukossa oli 5 Berdan-kivääriä, jotka Kouluhallituksen luvalla oli luovutettu Hämeenlinnan lyseosta. Lähetekirjelmässään lyseon rehtori Antti Valve 1937 ilmoitti, että kiväärit oli lukuvuonna 1882—83 lahjoittanut silloinen kapteeni, myöh. eversti Hugo Standertskjöld Ischeffskistä läänin kuvernööri G. von Ammondin välityksellä käytettäväksi maaliinamunnassa. Tällöin oli kiväärissä käytettävä laitetta, joka ladattiin nallilla ja yhdellä haulilla. — Edelleen sinne oli saatu Haminan kadettikoulussa käytettyjä maantieteellisiä karttoja, jotka olivat kadettikoulun lakkauttamisen jälkeen joutuneet Haminan yhteiskoululle (myöh. Haminan yhteislyseo). Muita opetusvälineitä oli fysiikan ja geometrian alalta sekä veisto- ja savitöitä, pulpetteja, kateedereja ym.

Kun koelyseon talossa kesällä 1958 suoritettiin täyskorjaus, löysivät korjausmiehet ullakolta museoesineiden joukosta edellämainitut Berdan-kiväärit. Epäillen kysymyksessä olevan asekatkón he tekivät asiasta ilmoituksen poliisilaitokselle, joka viipymättä otti aseet haltuunsa; olipa siitä kuvautunenkin eräässä sanomalehdessä. Asia selvisi aikanaan ja kiväärit palautettiin seuraavana vuonna takaisin, mutta silloin niistä oli jo kaksi poissa.

Museoesineiden lopullinen kohtalo ratkaistiin neuvottelujen jälkeen siten, että ne vuosikokouksen päätöksellä 1959 luovutettiin omistusoikeuksin Kasvatusopilliselle Kirjasto- ja lukusalisäätiölle, jolla näytti olevan museota varten huonetilaa ja sekä ha-

lua että varoja museon perustamiseen. Museoesineet ja valokuvat ovat kuitenkin toistaiseksi vielä varastoituina.

Toiseksi tehtäväksi seuran säännöt määrittivät kustannus- ja julkaisutoiminnan harjoittamisen. Julkaisutoimintaa kaavailtiin kahdeksi ryhmäksi eli sarjaksi: 1) vuosikirjat, joihin otettaisiin lyhyempiä selostuksia, kertomuksia ja uutisia, 2) kouluhistoriallinen sarja, johon otettaisiin koulujärjestyksiä ja muita koulutoimien yleistä kehitystä käsitteleviä kirjoituksia. Tämän suunnitelman lopullinen toteuttaminen päätettiin jättää myöhemmäksi, kunnes mm. jäsenhankinnan tulokset olisivat tiedossa, ts. kunnes yleinen kiinnostus työtä kohtaan ja rahavarojen saanti selviäisivät. Tosiasiassa kävi niin, että ainoastaan vuosikirjaa «Koulu ja menneisyys» on valtionavustuksen turvin pystytty julkaisemaan. Sitä on ilmestynyt 16 nidettä 29 vuoden aikana ja näissä yhteensä 77 tutkimusta 2089 sivulla.

Vuosikirjan arvostus on vuosi vuodelta lisääntynyt, mitä osoittaa se, että sitä on pyydetty yhä useampiin arkistoihin ja kaupunkien ja oppilaitosten kirjastoihin, jopa ulkomaille asti. Myös julkaisujen vaihtoon on päästy eräiden historiantutkimusyhdistysten kanssa.

Seuran toiminnalle on jäsenten ja tutkijain saaminen sen piiriin elintärkeä kysymys. Alkuvuosina jäsenmäärä kasvoi nopeasti ollen jo v. 1936 vuosikertomuksen mukaan 150. V. 1956 oli jäsenmäärä alentunut 129:een ja 1957 70:een, mistä se taas on alkanut hiljaksen kohota. Alenemiseen on ollut syynä se, että jäsenmaksunsa laiminlyöneitä henkilöitä on alettu poistaa jäsenluettelosta. Jäsenhankintaa on suoritettu tekemällä seuran työtä tunnetuksi sanomalehtikirjoituksin ja radioesitelmin, minkä lisäksi kiertokirjeitä on lähetetty kouluihin.

Koululaitoksen piirissä näyttää kouluhistorian tutkijoita olevan runsaasti, vaikka monet ovat tehneet työtään sangen huomaamattomasti. Koulujen tilaisuuksissa pidetyt esitelmät, kouluhistoriikit ja sanomalehdissä julkaistut kertomukset ovat tästä todisteena. Seuran vuosikirjan tultua tunnetuksi ovat yhä useammat antaneet tutkimustensa tuloksia siinä julkaistavaksi.

Aatteellisenkin järjestötoiminnan ylläpitämiseen tarvitaan rahaa. Kouluhistoriallisen seuran jäsenmaksu on siksi pieni, että jäsenmäärän pysytellessä näin pienenä kuin sen on ollut, sen tuotolla ei voida peittää edes juoksevia menoja, vuosikirjan painatuksesta puhumattakaan. Senvuoksi on ulkoapäin saatava avustus ollut välttämätön. Opetusministeriö onkin myöntänyt valtionavustuksen, joka on lisääntynyt kustannusten kasvun mukaan. Tällä tuella vuosikirja on voitu julkaista. Joinakin vuosina kustannukset ovat ylittäneet valtionavustuksen, jolloin vuosikirjan julkaiseminen on siirtynyt.

Silmäillessämme taaksepäin seuran 30-vuotista toimintaa huomaamme siinä nousua ja laskua. Alkuvuosina kehitys oli vilkasta, jäsenmäärä lisääntyi nopeasti ja 4 vuosikirjaa julkaistiin perättäisinä vuosina. Sotien johdosta vuosikirjan julkaiseminen keskeytyi useaksi vuodeksi ja tapahtui pitkän aikaa epäsäännöllisesti, monien vuosien väliajoin. Uusi nousu alkoi 1950-luvulla. Vuodesta 1959 lähtien kirjaa on jälleen saatu julkaistuksi joka vuosi, tosin sivumäärältään pienempänä kuin ennen. — On toivottavaa, että tämä nousu jatkuisi ja seura saisi julkaisutoiminnallaan edistää tarkoitustaan, kouluhistoriallisen harrastuksen ylläpitämistä.

Seuran toimihenkilöt:

Esimiehet:

Kouluneuvos, fil. tohtori Einar Fieandt	1935
Professori, fil. tohtori Arno Rafael Cederberg (vara-)	1936
Professori, fil. tohtori Aksel Anshelm Koskenjaakko	1936—1937
Kanslianeuvos, kouluneuvos Artturi Johannes Tarjanne	1938—1940
Professori, fil. tohtori Aksel Anshelm Koskenjaakko	1941—1948
Professori, fil. tohtori Aukusti Mauno Salo	1949—1950
Kouluneuvos, fil. maist. Kaarlo Matias Saarialho	1951

Tarkastaja, dipl. ins. Erkki Oskari Stenij	1952
Kouluneuvos, fil. tohtori Urho Artturi Somerkivi	1953—

Sihteerit:

Sosiaalineuvos, toimistopäällikkö Aaro Aatami Tynell	1935—1947
Koulunjohtaja, Leo August Tarkkala	1948—1952
Opettaja, Eino Viljam Viitasaari	1953—1956
Koulunjoht. hum. kand., Sven Thorvald Gladh	1957—

Rahastonhoitajat:

Opettaja, Juho Heikki Karvonen	1935—1945
Fil. maisteri Santeri Liikkanen	1946—

Käytetyt lähteet:

- Eino Viitasaari: Suomen Kouluhistoriallinen Seura 20-vuotias Vuosikirja IX, 1955.
- Seuran vuosikertomukset, vuosikokousten ja johtokunnankokousten pöytäkirjat sekä kirjeet 1935—1964.